

ปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

Problems and limitations of the procedure for welfare protection of victims of human trafficking

เกรรินทร์ ยิ่งเกศตรา¹, รศ.ดร.นฤมล นิราทร²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท โครงการพิเศษหลักสูตรพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาชน
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ของสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ 8 แห่ง จำนวน 60 คน โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้โปรแกรม SPSS เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อปัญหาและข้อจำกัดด้านภาษาในระดับมากปรากฏเรื่องหน่วยงานขาดบุคลากรด้านล่ามประจำหน่วยงาน และกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับแนวทาง การแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะ ในเรื่องการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่เข้าอบรมเกี่ยวกับความรู้ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และกฎหมายอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณในการจ้างบุคลากรด้านล่ามประจำหน่วยงาน และควรส่งเสริมให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมายที่สอดคล้องกับภารกิจให้กับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน

คำสำคัญ : การค้ามนุษย์ / ปัญหาและข้อจำกัด

Abstract

The objective of this research was to explore problems and limitations of the procedure for welfare protection of victims of human trafficking as well as solution guidelines. The sample consisted of 60 staffs from eight Protection and Occupational Development Centers. The research instrument was the questionnaire. SPSS was used to analyze data. The results showed that the participants rated Language problem with high level and the organization had insufficient translators. Moreover, they agreed with solution guidelines of the procedure for welfare protection of victims of human trafficking. Especially, they agreed that the staffs should be trained and educated their knowledge based on Human Trafficking Suppression and Prevention Act B.E. 2551(2008) and relevant laws. Therefore, involving organizations

should support the budget for hiring translators and enhance trainings on laws relating to organizational mission.

Keywords: Human trafficking / Problem and limitation

บทนำ

“การค้ามนุษย์” เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงที่สุด เนื่องจากส่งผลให้เกิดการกดขี่ ข่มเหง และทารุณกรรม ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ถูกฉ้อโกงสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งยังเป็นอาชญากรรมที่บั่นทอนความมั่นคงของนานาประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ตามกฎหมายคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2543 (TVPA : Trafficking Victims Protection Act of 2000) ของประเทศสหรัฐอเมริกา มีการประเมินสถานการณ์แก้ไขปัญหามาตรฐานขั้นต่ำในการยุติการค้ามนุษย์ของประเทศต่าง ๆ โดยปัจจุบัน (พ.ศ. 2557) ประเทศไทย ถูกจัดอันดับอยู่ในระดับที่ 3 (Tier 3) หรือระดับต่ำสุดในการจัดลำดับของรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ประจำปีของแต่ละประเทศ รัฐบาลไทย ได้ประกาศเจตนารมณ์และนโยบายเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ให้เป็นวาระแห่งชาติ และได้ตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ขึ้น มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2551 และเพื่อเป็นการรองรับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัตินี้ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยสำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก ได้จัดตั้งหน่วยงานรองรับสำหรับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ขึ้น ประกอบด้วยสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ (ชาย) จำนวน 4 แห่ง และเดิมมีสถานรองรับผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิงและเด็กจำนวน 4 แห่ง ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในการดำเนินการด้านการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนาสังคม นักจิตวิทยา นักกฎหมาย พยาบาลวิชาชีพ ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์ ผู้ดูแลผู้รับการสงเคราะห์ และพี่เลี้ยง หรือเรียกว่าการปฏิบัติงานโดยทีมสหวิชาชีพ

จากรายงานสถานการณ์และการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ประจำปี พ.ศ. 2555 ของสำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก พบว่าการดำเนินการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย มีปัญหาและอุปสรรคด้านการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่หลายประการ ได้แก่ ปัญหาเจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการคัดแยกผู้เสียหาย ปัญหาด้านความปลอดภัย และปัญหาข้อจำกัดด้านการสื่อสาร เนื่องจากมีผู้เสียหายที่เป็นชาวต่างชาติ การสื่อสารจึงต้องผ่านล่าม ผู้ศึกษาจึงสนใจและเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เพื่อประโยชน์ของเจ้าหน้าที่และผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงนโยบายการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

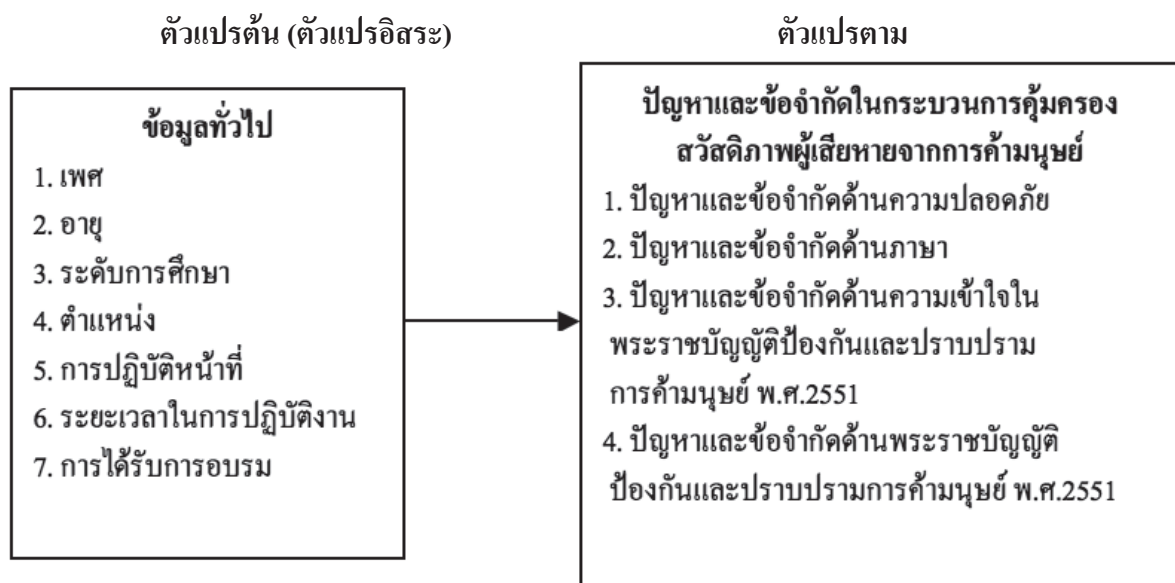
1. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

3. เพื่อศึกษาถึงระดับของความคิดเห็นต่อปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตประชากร คือ พนักงานเจ้าหน้าที่ของสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ 8 แห่ง โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างชั่วคราว ที่ปฏิบัติงานในทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนาสังคม นักจิตวิทยานักกฎหมาย พยาบาลวิชาชีพ ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์ ผู้ดูแลผู้รับการสงเคราะห์ และพี่เลี้ยง จำนวน 60 คน

2. ขอบเขตตัวแปร

3. ขอบเขตเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ เดือนกรกฎาคม 2557 - เดือนกุมภาพันธ์ 2558

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดการค้ามนุษย์

ประเทศไทยยังไม่มีคำจำกัดความ “การค้ามนุษย์” ไว้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม สามารถนำบทบัญญัติของกฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 หมวด 1 มาตรา 6 มาใช้บังคับได้ “มาตรา 6 ผู้ใดเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ กระทำกรอย่างหนึ่งอย่างใด (1) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยว กักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว น้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดย มิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น แก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล หรือ (2) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขังจัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก ผู้กระทำนั้นกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์”

1.2 นโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

1) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ได้ให้ความหมายว่าการค้าประเวณี หมายถึง การยอมรับการกระทำชำเรา หรือการยอมรับการกระทำอื่นใดเพื่อสำเร็จความใคร่ในทางกามารมณ์ของผู้อื่น อันเป็นการสำสอนเพื่อสินจ้างหรือประโยชน์อื่นใด

ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ยอมรับการกระทำและผู้กระทำจะเป็นเพศเดียวกันหรือไม่ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลอายุยังไม่เกินสิบแปดปี เมื่อศาลได้พิจารณาเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ แต่ควรให้ผู้กระทำความผิดได้รับการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพแทนการลงโทษ ให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการรับตัวผู้กระทำความผิดเพื่อดำเนินการจัดส่งตัวผู้นั้นไปรับการดูแลในสถานแรกรับ เพื่อพิจารณาบุคลิกภาพ พื้นฐานการศึกษา สาเหตุการกระทำความผิด และทดสอบแนวถนัด แล้วพิจารณาจัดส่งตัวผู้อยู่ในความดูแลตามมาตรา 33 หรือมาตรา 34 ไปยังสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพที่เหมาะสม

3) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายว่า เด็ก หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ในกรณีที่เด็กถูกทารุณกรรม คือ การกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใด ๆ จนเป็นเหตุให้เด็กเสื่อมเสียเสรีภาพหรือเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ การกระทำความผิดทางเพศต่อเด็ก การใช้เด็กให้กระทำหรือประพฤติในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ หรือขัดต่อกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดี ทั้งนี้ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ผู้ปกครองสวัสดิภาพของสถานแรกรับมีอำนาจและหน้าที่รับตัวเด็กและกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็ก จัดให้มีการตรวจสุขภาพกายและสุขภาพจิต จัดที่พักอาศัย การศึกษา และนันทนาการ ทั้งนี้ต้องดำเนินการให้เด็กสามารถกลับไปอยู่กับผู้ปกครองเป็นสำคัญ ส่วนการจัดให้เด็กไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพให้ดำเนินการเป็นวิธีสุดท้าย

4) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มีการบัญญัติความผิดฐานค้ามนุษย์ขึ้นใหม่ กำหนดให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยมีทั้งบุคคลที่เป็นโดยตำแหน่ง และบุคคลที่ต้องได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรี มีการกำหนดโทษและความผิดสำหรับผู้ช่วยเหลือสนับสนุนหรือเตรียมเพื่อกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ความผิดฐานค้ามนุษย์ แม้กระทำลงนอกราชอาณาจักรก็สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดในราชอาณาจักรได้ กฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองชั่วคราวบุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เพื่อให้การคุ้มครองบุคคลที่อาจตกเป็นผู้เสียหายหรือเป็นผู้เสียหายของการค้ามนุษย์ กฎหมายกำหนดให้สามารถทำการสืบพยานไว้ล่วงหน้าได้ มีการขยาย การคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไว้อย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ คือ การให้ความช่วยเหลือในระหว่างการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย กำหนดห้ามพนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ในความผิดบางฐาน

1.3 แนวคิดการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ

องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (2555, น.30) ได้ให้ความหมายว่า ทีมสหวิชาชีพ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความรู้ มีทักษะ และมีความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน มาทำงานร่วมกันเพื่อมุ่งสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบ และมีกระบวนการอยู่บนพื้นฐานของเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน โดยเริ่มตั้งแต่การประเมินสภาพปัญหา การวางแผน และการปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งจะ

มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่องและร่วมกันรับผิดชอบตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้ รูปแบบของการทำงานที่มหาวิทยาลัย แบ่งตามลักษณะของการปฏิบัติงานได้เป็น 2 รูปแบบ (วรารัตน์ แจ็งแก้ว, 2554, น. 13) คือ

(1) รูปแบบของการปฏิบัติร่วมกัน (Interdisciplinary หรือ Coordination) คือ การประสานความร่วมมือจากผู้ปฏิบัติงานสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีการส่งต่อข้อมูล และประสานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเป็นทางการ เพื่อใช้ดำเนินงานร่วมกันตามกระบวนการต่าง ๆ ในการช่วยเหลือ โดยไม่จำเป็นต้องมีการประชุมหารือต่อกัน

(2) รูปแบบของการประชุมที่สหวิชาชีพหรือการทำงานแบบบูรณาการ (Multidisciplinary) เป็นการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในกรณีนั้น ๆ ทั้งหมดมาประชุมหารือกัน เพื่อระดมความคิด ประเมินสภาพการณ์ และกำหนดแนวทางในการช่วยเหลือร่วมกัน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ทักษะ และความสามารถพิเศษของแต่ละวิชาชีพ ทำงานในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน และกัน และมุ่งเน้นกระบวนการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

1.4 กระบวนการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ของสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ

ส่วนที่ 1 การคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ กระบวนการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ประกอบไปด้วย 3 กระบวนการ ได้แก่ การรับแจ้งเหตุ การตรวจสอบข้อเท็จจริง และการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

การคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

(1) กรณีไม่เข้าข่ายการค้ามนุษย์ ให้เก็บแบบสัมภาษณ์เบื้องต้นสำหรับคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไว้เป็นหลักฐานหรือประสานไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอื่น หากพบว่าเข้าข่ายหรือเป็นความผิดตามกฎหมายนั้น ๆ ดำเนินการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

(2) กรณียังไม่ชัดเจนว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หรืออาจจะเข้าข่ายการค้ามนุษย์ หากมีเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยแก่บุคคลที่มีเหตุควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ หากจะจัดให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในความคุ้มครองชั่วคราว

(3) กรณีเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ให้ส่งตัวผู้เสียหายให้พนักงานสอบสวน ดำเนินการรับคำร้องทุกข์และส่งตัวให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม หรือการเข้ารับการคุ้มครองสวัสดิภาพในสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ ตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551

ส่วนที่ 2 การคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ มาตรา 33

การคุ้มครอง เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคม การเมือง และกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของคนที่อาจตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เพื่อป้องกันผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ให้ปลอดภัยจากการคุกคาม ความรุนแรง รวมถึงการปฏิบัติโดยมิชอบ โดยการจัดเตรียมสิ่งจำเป็นพื้นฐาน สถานที่พักพิง อาหาร ยารักษาโรค และดูแลสุขภาพจิตใจ รวมไปถึงการคุ้มครอง

ด้านกฎหมาย มุ่งเน้นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เป็นศูนย์กลางในการดำเนินการและคุ้มครองสิทธิพื้นฐาน โดยกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ มาตรา 33 ประกอบ

ด้วย 8 กระบวนการ ได้แก่ การรับผู้เสียหายเข้ารับการคุ้มครอง การสืบค้นข้อเท็จจริง การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนให้ความช่วยเหลือ การดำเนินการให้ความช่วยเหลือ การเตรียมความพร้อมก่อนการส่งกลับ การคืนสู่สังคม และการติดตามผล

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คลุฑทัย ไกรอำ (2553, น. 119-124) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาอุปสรรคในการคัดแยกเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในบุคคลต่างด้าว 3 สัญชาติ (พม่า, ลาว และกัมพูชา) : ศึกษาเฉพาะกรณีส่วนคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ สถานักักตัวบุคคลต่างด้าว สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง” จากการศึกษาพบว่าความไม่พร้อมของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของจำนวนบุคลากร ทักษะด้านภาษา เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถใช้ภาษาอื่นได้ ทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่ละเอียดนักและขาดความน่าเชื่อถือ

พัชยา อัครเศรษฐ (2554, น.120-124) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการทำงานของทีมสหวิชาชีพด้านกระบวนการส่งกลับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ชาวพม่า ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551” จากการศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติงานยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาในการประสานงานการส่งต่อข้อมูล มีปัญหาในการขาดแคลนล่ามในสถานคุ้มครอง/ สถานแรกรับ ผู้เสียหายไม่ให้ความร่วมมือกับผู้ปฏิบัติงาน

ณัฐยา วิริวิทยา (2553, น. 92-97) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาอุปสรรคของเจ้าพนักงานตำรวจต่อการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่กรุงเทพมหานคร” จากการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่บางส่วนมีส่วนร่วมในขบวนการค้ามนุษย์ ปัญหาด้านภาษา ด้านผู้เสียหาย พบว่า ผู้เสียหายไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล เนื่องจากไม่ต้องการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่หรือผู้มีอิทธิพล ความหวาดกลัวหรือการกลับเข้าไปเป็นเหยื่อซ้ำ

สุวริย์ ใจหาญ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนางานด้านการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์” จากการศึกษาพบว่าผู้ที่ทำหน้าที่คัดแยกยังไม่มีความชำนาญเพียงพอ การพิจารณาว่าผู้ใดเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ พนักงานสอบสวนและนักสังคมสงเคราะห์ยังมีความเห็นแย้งกัน นักค้ามนุษย์คุกคามพยานในคดีการค้ามนุษย์ที่ตกอยู่ในความดูแลของสถานคุ้มครองหลายรูปแบบ ทำให้พยานไม่ให้ความร่วมมือในการสืบข้อเท็จจริง และต่อต้านการปฏิบัติงานของสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ มีปัญหาขาดแคลนล่ามที่มีความรู้ความเข้าใจปัญหาการค้ามนุษย์และมีจิตวิทยาในการทำงานกับผู้เสียหาย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้มีวิธีการศึกษาจากการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Study) และการวิธีการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ประชากร คือ เจ้าหน้าที่ของสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ 8 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างชั่วคราว ที่ปฏิบัติหน้าที่ นักสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนาสังคม นักจิตวิทยา นักกฎหมาย พยาบาลวิชาชีพ ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์ ผู้ดูแลผู้รับสงเคราะห์ และพี่เลี้ยง จำนวน 60 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random Sampling) เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม แบ่งข้อคำถามออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามปลายเปิด คำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหาย

จากการสัมภาษณ์ เป็นข้อคำถามปลายปิด และคำถามเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เป็นข้อคำถามแบบปลายปิดและข้อคำถามแบบปลายเปิด

2. ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกหัวข้อที่จะทำการวิจัย จากนั้นได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ออกแบบการวิจัยและสร้างเครื่องมือที่ใช้เลือกกลุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และแปลความหมาย/ตีความข้อมูล ลำดับต่อมาคือการเขียนรายงานการวิจัยและจัดพิมพ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาทำหนังสือจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถึงสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ 8 แห่ง เพื่อขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เมื่ออนุญาต ผู้ศึกษาส่งหนังสือและแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์และเปิดโอกาสให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้ใช้ดุลพินิจและความคิดเห็นอย่างอิสระในการตอบแบบสอบถาม และขอให้ผู้ตอบส่งคืนกลับมาภายในระยะเวลาที่กำหนด เมื่อได้แบบสอบถามครบถ้วนแล้ว ผู้ศึกษาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปทำการวิเคราะห์ประมวลผลทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) เพื่อหาค่าสถิติและวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 ปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ของผู้ตอบแบบสอบถามการวัดโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า ของ Likert Scale และแบ่งค่าคะแนนในข้อคำถามออกเป็น 5 ระดับ โดยเรียงลำดับจากค่าคะแนน 5-1 หมายถึง ความคิดเห็นด้วยต่อปัญหาและข้อจำกัดในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดระดับความคิดเห็น โดยคะแนนอันตรภาคชั้น พิสัย คือ 5 ดังนั้น ระดับการปฏิบัติงานเมื่อพิจารณาในการตีความหมาย เป็นดังนี้ ความคิดเห็นด้วยต่อปัญหาและข้อจำกัดในระดับมากที่สุด = 4.21 - 5.00 ระดับมาก = 3.41 - 4.20 ระดับปานกลาง = 2.61 - 3.40 ระดับน้อย = 1.81 - 2.60 ระดับน้อยที่สุด = 1.00 - 1.80

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์การวัดโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของ Likert Scale และแบ่งค่าคะแนนในข้อคำถามออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ค่าคะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วย ค่าคะแนน 2 หมายถึง ไม่แน่ใจค่าคะแนน 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดระดับความคิดเห็น โดยคะแนนอันตรภาคชั้น พิสัย คือ 0.67 ดังนั้น ระดับความคิดเห็นเมื่อพิจารณาในการตีความหมาย เป็นดังนี้ เห็นด้วย = 2.36 - 3.00 ไม่แน่ใจ = 1.68 - 2.35 ไม่เห็นด้วย = 1.00 - 1.67

ทั้งนี้การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ใช้ค่าความแตกต่างที่ร้อยละ 3

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ 8 แห่ง ส่วนใหญ่ร้อยละ 68.3 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 31.7 เป็นเพศชาย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 25-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.7 ด้านการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 76.7 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นพนักงานราชการ คิดเป็นร้อยละ 75.0 และส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ นักสังคมสงเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 28.3 โดยส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่า 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.7 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการอบรมตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 คิดเป็นร้อยละ 53.3

ภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 โดยแบ่งปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านภาษา ด้านความเข้าใจในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และด้านพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มีรายละเอียดดังนี้

ด้านความปลอดภัย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับปานกลางในเรื่องของหน่วยงานขาดอุปกรณ์ในการป้องกันตัว เมื่อเกิดเหตุอันตราย และบุคลากรภายในหน่วยงานมีสัดส่วนน้อยกว่าผู้ใช้บริการมาก

ด้านภาษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากในเรื่องของหน่วยงานขาดบุคลากร ด้านล่ามประจำหน่วยงาน ด้านความเข้าใจในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากในเรื่องของบทลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีค้ามนุษย์น้อยเกินไป และการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังไม่จริงจังและต่อเนื่อง รวมถึงการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ พนักงานสอบสวนเป็นผู้ชี้ขาด พนักงานสอบสวนมักขาดการพิจารณาด้านสังคม ทำให้อาจรบตัวผู้เสียหายคลาดเคลื่อน

ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่เข้าอบรมเกี่ยวกับความรู้ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของหน่วยงาน รวมถึงการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่เข้าอบรมเกี่ยวกับการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ทั้ง 4 ด้าน รวมกันมีค่าเฉลี่ยระดับค่าคะแนนจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ด้านภาษา สูงที่สุด โดยเฉพาะเรื่องหน่วยงานขาดบุคลากรด้านล่ามประจำหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ

พัชยา อัครเศรษฐ (2554, น. 120-124) ที่พบว่า มีปัญหาในการขาดแคลนล่ามในสถานคุ้มครอง/สถานแรกรับ และผู้เสียหายไม่ให้ความร่วมมือกับผู้ปฏิบัติงาน ในขณะที่ด้านพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม การค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะเรื่องบทลงโทษผู้กระทำผิด ในคดีค้ามนุษย์น้อยเกินไปส่งผลให้ผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวและไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของฉันทยา วิริวิทยา (2553, น. 92-97) ที่พบว่า มีปัญหาบทลงโทษตามกฎหมาย บทลงโทษ ไม่เพียงพอ และมีข้อขัดแย้งระหว่างกฎหมายของประเทศต้นทางและปลายทาง ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ยังมีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข ทั้งการเพิ่มโทษ การเพิ่มฐานความผิด และการยกเว้นความผิดของเหยื่อค้ามนุษย์ ด้านความเข้าใจในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะเรื่องการขาดความเข้าใจในการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็น พนักงานเจ้าหน้าที่ อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และกองทุนเพื่อ การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของคลฤทัย ไกรอำ (2553, น. 119- 124) ที่พบว่าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังขาดความรู้ความเข้าใจของในเรื่องของการค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 นอกจากนี้ในด้านความปลอดภัย กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะเรื่องหน่วยงานขาดอุปกรณ์ในการป้องกันตัวเมื่อเกิดเหตุอันตราย ซึ่งไม่สอดคล้อง กับสภาพข้อเท็จจริงของสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพซึ่งมีการรักษาความปลอดภัย โดยมียามอยู่เวร เป็นผลดี และมีการกำหนดมาตรฐานในด้านต่าง ๆ รวมทั้งด้านความปลอดภัยซึ่งจะมีอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ที่มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน และผลการศึกษาพบว่าบุคลากรภายในหน่วยงานมีส่วนน้อยกว่า ผู้ใช้บริการมาก ทำให้ไม่สามารถคุ้มครองความปลอดภัยให้กับบุคลากรด้วยตนเองได้

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุวิรัช ใจหาญ, (2556) ที่พบว่า นักค้ามนุษย์ถูกคามพยานในคดี การค้ามนุษย์ที่ตกอยู่ในความดูแลของสถานคุ้มครองหลายรูปแบบ ทำให้พยานไม่ให้ความร่วมมือในการสืบ ข้อเท็จจริง และต่อต้านการปฏิบัติงานของสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ

ผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหาย จากการค้ามนุษย์พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการ คุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่เข้าอบรม เกี่ยวกับความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม การค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกิจหน้าที่ของหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้งาน

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการจ้างบุคลากรด้านล่าม ประจำหน่วยงานสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพทั้ง 8 แห่ง

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรมีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของสถานคุ้มครองและพัฒนา อาชีพ เพื่อสร้างความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม การค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ควรมีการเปรียบเทียบปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีภารกิจหน้าที่สอดคล้องกัน เพื่อทราบถึงความเหมือน/ความแตกต่างของปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ในสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาค้าหญิงและเด็ก. (2556). คู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาค้าหญิงและเด็ก. (2556). มาตรฐานการดำเนินงานสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น. (2552). การค้ามนุษย์และบทบาททีมสหวิชาชีพ. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

จूरรัตน์ พลอดเหล็ก. (2556). ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สาขาการบริหารงานยุติธรรม.

ณัฐยา วิริวิทยา. (2553). ปัญหาอุปสรรคของเจ้าพนักงานตำรวจต่อการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ : ศึกษากรณีพื้นที่กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สาขาการบริหารงานยุติธรรม.

ชลฤทัย ไกรอำ. (2553). ปัญหาอุปสรรคในการคัดแยกเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในบุคคลต่างด้าว 3 สัญชาติ (พม่า, ลาว และกัมพูชา) : ศึกษาเฉพาะกรณีส่วนคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์สถานกักตัวบุคคลต่างด้าว สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง”. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สาขาการบริหารงานยุติธรรม.

พัชยา อังเศรษฐ. (2554). แนวทางการพัฒนาการทำงานของทีมสหวิชาชีพด้านกระบวนการส่งกลับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ชาวพม่า ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.

สุวรีย์ ใจหาญ. (2556). แนวทางการพัฒนางานด้านการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์. (อัดสำเนา)

สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก. (2555). รายงานสถานการณ์และการดำเนินงาน
ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ประจำปี 2555. (อัครา)

สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก. (2557). สรุปรายงานการค้ามนุษย์ของสหรัฐอเมริกา
ประจำปี 2557. (อัครา)

สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก. (2557). รายงานประจำปี พ.ศ. 2554-2556.
วารสารบนอินเทอร์เน็ต

กระทรวงการต่างประเทศ. (2557). การดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์.
สืบค้นเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2557, จาก <http://www.mfa.go.th/main/th/issues/9894>.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). รายงานสรุปผลการประชุมอาเซียนว่าด้วย
อาชญากรรมข้ามชาติครั้งที่ 14. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2557, จาก
<http://www.m-society.go.th>.